

DUGONICS JÓZSEF

tanár, gimnáziumi igazgató

1917. április 7-én született Trencsénben, (jelenleg Szlovákia). A család az I. világháború után költözött Szegedre. Dugonics József itt érettségizett 1935-ben.

Az olasz nyelvből elért kiváló eredményének köszönhetően Rómában tölthette a nyarat, ahol tovább fokozódott az érdeklődése az olasz és az egyetemes kultúra iránt.

Édesapja kérése volt, hogy a továbbtanulás előtt sajátítson el egy kétkézi szakmát, ezért kitanulta az órás mesterséget.

Ezután iratkozott be a Szegedi Egyetem magyar–olasz szakára. 1942-ben állami ösztöndíjjal a Bolognai Egyetemen folytathatta tanulmányait, amelyeket a katonai behívó szakított félbe. 1945 elején hadifogságba került, ahonnan ősszel szabadult. Az egyetemet csak ezután folytathatta - 1948-ban kapta meg középiskolai tanári diplomáját. Tanított Szegeden, Zalaegerszegen, Csabrendeken, majd 1950-től Keszthelyen a gimnáziumban, ahol 1953-tól volt igazgatóhelyettes. 1957-ben igazgatónak nevezték ki, Ezt a feladatát 1979-es nyugdíjazásáig látta el. Aktív igazgatói ideje alatt mindvégig sikerült az egykori egyházi gimnáziumot humánus szellemben irányítani, hagyományait megőriznie és oktatási színvonalát magas szinten tartania. Munkája mellett számos közéleti funkciót is ellátott. Nyugdíjasként a Helikon Kastélymúzeum könyvtárában dolgozott. Az olasz nyelvű irodalmi anyagot gyűjtötte és rendszerezte 1991 októberének végéig, amíg egészsége engedte. Keszthelyen hunyt el, 2005. augusztus 12-én.

Pánczél Béla 1961-A

Egy hajdani diák emlékei Dugonics Józsefről

Gimnáziumi osztálytársaim közelmúltbeli megtisztelő kérésére vállaltam, hogy eredeti „polgári-műszaki” foglalkozásom és beállítottságom korlátaival is számolva, attól messze eső műfajban írjak megemlékezést Dugonics Józsefről, osztályfőnökünkről. Arról az emberről, akinek élete és munkássága egy történész alaposságával összeállított életpálya-feltárást érdemelne. A magam háromnegyed évszázados ködbevesző emlékeivel az illő alaposságúan

részletes, hiteles emlékezést elkészíteni természetesen nem tudom, így csak arra tudtam vállalkozni, hogy a tanár, az osztályfőnök, a gimnáziumi igazgató, majd öregkorunkra egykori osztálybeli diákjait baráti közelségbe emelő nevelő életútjába, tanári tevékenységébe adjak rövid bepillantást élményeink és érzelmeink alapján. Csatlakozni szeretnék ezzel ahhoz a méltatáshoz, amelyet korábbi diákja, majd őt az igazgatói tisztségben másodikként, 1990-től követő pályatársa, Batha Kálmán tolmácsolt 2005-ben, emléke előtt tisztelegve. A tőle búcsúzó a szavakban rejlő igazságot, a tudományok és művészetek csodáját, a szelíd bölcsességet tisztelő, kivételes intelligenciájú emberként jellemezték megemlékezéseikben. Mindazok számára, akik nem lehettek hozzá olyan közel, mint osztályának diákjai, a pályatársak emlékezései alapján idézem fel életútjának állomásait.

1917. április 7-én született a történelmi Magyarországhoz tartozó Trencsénben. Nagycsaládban nőtt fel három leány- és két fiútestvérével. A család, hogy megtarthassa magyarságát és állampolgárságát, az első világháború után Szegedre költözött. 1935-ben ott érettségizett. Az olasz nyelvből elért kiváló eredményének köszönhetően Rómában töltötte a nyarat. Ott vált még erőteljesebbé érdeklődése az olasz és az egyetemes kultúra iránt, amelyből nyert tudását és élményeit későbbi tanári pályáján diákjai felé sugározni tudta. Édesapja - tiszteletre méltó előrelátással - a továbbtanulás előfeltételeként szabta gyermekeinek, hogy először kétkezi foglalkozást sajátítsanak el. Ő az órasmesterséget tanulta ki, de erről csak a hozzá közel állók tudtak. Szerénysége és a később megélt kor szelleme lehetett az oka annak, hogy a munkás alapképzettség dicsfényével nem kívánt előnyökhöz jutni.

A szegedi egyetemen magyar és olasz szakon kezdett tanulmányait 1942-ben állami ösztöndíjjal a Bolognai Egyetemen folytathatta, amelyeket azonban katonai behívó szakított félbe. Az ország második világháborús, tragikus kimenetelű szerepéből neki 1945 elején az ogyesszai fogolytábor jutott osztályrészként. Fogságából az év őszén szabadult, ekkor térhetett haza.

1948-ban fejezte be tanulmányait, és vehette át tanári diplomáját. Tanított Szegeden, Zalaegerszegen, Csabrendeken, majd 1950-ben jutott el a keszthelyi Állami Általános - Vajda János - Gimnáziumba, ahol elsőként osztályfőnök, majd igazgatóhelyettes, végül 1957 szeptemberétől 1979-ig az intézet igazgatója volt.

Élete ebben az időszakban teljesedett ki a családalapítással. Felesége szintén pedagógus volt. Harmonikus együttélésükben szeretettel nevelték lányaikát. 1974-ben következett be családi tragédiájuk. Felesége súlyos betegségben elhunyt. Ő maga megadóan viselte e sorscsapást. Gyászát nem terhelte környezetére, sem diákjaira, azt önmagában dolgozta fel. Ettől kezdve

életét gyermekeinek, nevelésüknek, a tudománynak, munkájának, iskolájának és diákjainak szentelte.

1979-ig, nyugdíjazásáig 22 éven át vezette a nagy múltú gimnáziumot. Ebben az időszakban meghatározó szerepet töltött be az intézmény és a város életében. A nehéz történelmi időszakban sikerült megtalálnia azt az utat és azt a hangot, amely lehetővé tette a - korábban premontrei - gimnázium fennmaradását, oktatási hagyományainak, színvonalának megőrzését. A tanári testületben kiemelkedő személyiségével felkelteni és erősíteni tudta a gimnázium tanulóifjúságának a diákévek utáni ragaszkodását az alma materhez.

Munkája mellett számos közéleti funkciót is ellátott. Többet akart ezzel tenni a városért, az iskoláért. Mindezekért azonban hivatalos elismerést soha nem kapott. Az iskoláért, a gyermekekért végzett önfeláldozó munkáért akkor sem járt mindenkinek elismerés.

Nyugdíjazásának körülményei méltatlanok voltak emberi és szakmai minőségéhez. Mindezt megadóan, csendes belenyugvással viselte. Ehhez diákjainak ismétlődően és félreérthetetlenül kinyilvánított, személyének szóló tisztelete, ragaszkodása és szeretete adott erőt neki.

Nyugdíjasként dolgozott a Helikon Kastélymúzeum könyvtárában 1991 októberéig. Az olasz nyelvű irodalmi anyagot gyűjtötte és rendszerezte a tőle megszokott alaposággal, a munka iránti alázattal. Lassan elhatalmasodó betegsége azonban ezt a munkát nem tette számára lehetővé hosszú távon.

Dugonics József a Vajda János Gimnáziumban osztályfőnökként az 1950/51-es tanév első félévében kezdte munkáját, a három párhuzamos másodikos osztály közül a B-ben. Ezek voltunk mi, akik személyiségének hatása alatt alakultunk és forrtunk össze igazi közösséggé. Az eltelt évtizedek eseményeinek tanúsága alapján úgy tűnik, megbonthatatlanul és élethossziglan.

A nagyra becsült tanári karral rendelkező osztály jogos diákos várakozással és „illő fenntartással” fogadta az új osztályfőnököt. Magas, visszafogott, távolságtartó, halk és indulatmentes beszédstílusú osztályfőnökünk nem hasonlított a „pókhálós b” titulust osztó első évi - szeretettel tisztelt - „györgyferkós” osztályfőnökünkre. Nem köszöntött be óráinak elején a feledhetetlen „miért nem süllyed el a jó” típusú, tudományos érdeklődésünket felkeltő kérdésekkel, és nem a tanári asztalra mért - ismerős - pörölycsapás robajával igényelte figyelmünket. Rövid idő alatt feloldotta a vele kapcsolatos hangulati béklyóinkat. Hamarosan felfedeztük szakmai tudását, elfogulatlanságát, részrehajlástól való mentességét. Elfogadtuk értékeléseit, amelyeket mindig az alapozott meg, hogy ki hogyan gazdálkodott tehetségével, szorgalmával. Kiindulópontja mindig jóindulatú, segítőkész volt. Minden további rajtunk múltott. Idővel persze azt is észrevettük, hogy ő is ki- és megismert bennünket. Kölcsönösségi

alapon tudtunk egymáshoz alkalmazkodni. Meggyőződéssel állíthatom: öröm volt számunkra ez a feltételek nélküli, kölcsönös elfogadás! A mindig bensőséges hangulatú családlátogatásai, amelyeket a lelepleződés titkos izgalmával vártunk, csökkentették a tanár és diák között fennálló távolságot, Kiismerte hátországunkat is. Erre tudatosan törekedett. Azon alkalmakkor sohasem „árulkodott” reánk szüleinknek! Ezzel kikezdhetetlen bizalmi tőkét nyert, és lerombolhatatlan hidat épített közöttünk.

A nagy tudású ember és tanár magabiztosságával kezelte bennünket, sohasem lekezelő módon. Gyerekes, de még inkább diákos csínytevéseinket, kilengéseinket a maguk értékén tudta kezelni és rendezni. Még olyan „rendkívüli” esemény sem tudta kibillenteni megszokott türelméből, amikor teljesen érthetetlen módon belekvározódott az ajtókilincs osztályfőnöki óra előtt, amelyet aztán szakszerűen megfogott, feltételezéseinknek megfelelően. Rendíthetetlen nyugalommal tudta hallgatni a szomszéd padban ülőtől származó ismeretek alapján elmondott verset A leleplezést követő szankció az volt mindössze: nem írt be jó jegyet, és a tényleges megtanulására biztatott. Majdhogynem szürke napi eseményként tudta elkönyvelni, hogy osztálykiránduláson a vashegyi kápolna harangja önmagától megszólalt.

Az általa is megismert és tagadhatatlan diák-színészi képességeink továbbfejlesztésének célzatával betanította Szigligeti Ede Liliomfi című színdarabját. A szereposztásban már figyelembe vette a bizonyított képességeket. Nagy sikerű előadásaink sminkese ő maga volt. A függöny lehullás után igazi sikernek könyvelhettük el a dübörgő tapsot.

Mint kotlóstyúk a csibéi fölött, úgy örködött tanítványai érettségi vizsgáztatása alkalmával. Ebbe az is belefért, hogy az iskolakapu előtt toporogva várta a vizsgára megkésve érkező kolleginát, azzal a jóslattal: „te még az esküvődről is el fogsz késni”. Emlékeim szerint ez volt az egyeden tévedése. Nem késett el az érintett, de ez nem rajta múlt.

Észrevétlenül közeledtünk egymáshoz, majd már visszavonhatatlanul összetartoztunk. Ismerte az osztály érzelmi pókhálójának szövevényét, még az osztályon túli szálakat is. Csodálatosan finom diszkrécióval érzékeltette velünk ismereteit. Kutakodás nélkül, finom érzékkel felfogva a rezdüléseket, követni tudta a változásokat. Azokat a tíz-, majd ötvenként ismétlődő találkozókra is megőrizte. Hamiskás mosolya esetenként árulkodott erről. Őszinte, nyílt szívvel és sajátos megelégedettséggel érdeklődött azon kapcsolataink sorsa iránt, amelyek diákszerelemből házasságokká érlelődtek.

Találkozóinkon szinte apai törődéssel és érdeklődéssel hallgatta beszámolóinkat sorsunk további alakulásáról, munkánkról, előmenetelünkről, családi életünk eseményeiről. Nagypai számvetéssel könyvelte el gyermekeink megjelenését. Őszinte szomorúsággal vette tudomásul

egy-egy osztálytársunk idő előtti elköltözését az élők sorából. Az évek múlásával egyre több volt ilyen.

Hisszük, mert éreztük: az osztályhoz, mi több, a hozzánk való ragaszkodása készítette arra, hogy minden évfordulós találkozásunkra eljöjjön. Ez a ragaszkodás nem csonkította más osztályok diákjai felé irányuló figyelmét. Önzetlenül büszke volt a gimnázium hírnevét öregbítő, kiemelkedő tehetségű diákjai eredményeire, sikereire.

Vele együtt utolsóként tartott osztálytalálkozókon már betegségétől sújtottan, tolokocsiban ülve is vállalta a velünk való találkozást. Ekkor emelt magához bennünket azzal a kérésével: ne magázzuk őt. Ekkor lett Ő a magunk között használt „Dugó papá”-ból a mi „Józsi bácsink”. Mindannyian túl voltunk ekkor már életünk derekán.

A megemlékezés összeállítására készülve kértem elérhető osztálytársaim segítségét közös emlékeink felidézésére. A visszajelzésekből rá kellett döbbernem, hogy nemcsak az én emlékeim koptak meg, de osztálytársaiméi is. Mindegyikünk emlékeiben él egy-egy bevésődött epizód, amelyekről hamar kiderült, hogy én nem emlékezem arra, amit te felidézelsz, és te sem arra, amit én. Pedig bőséges tára volt adott a régmúltban közösen megélt bensőséges élményeknek.

Összegzésként azonban mindannyiunk emlékezetében megmaradt osztályfőnökünk iránt a kitörölhetetlen, az egyéni emlékekből összesűrűsödő, kikristályosodott tisztelet és szeretet.

2005-ben távozott körünkből. Emlékeinkben és mindazok emlékében, akik tisztelték és szerették, életünk végéig tovább él.

Végezetül megköszönöm azon diáktársaim segítségét akik a megemlékezés létrejöttéhez észrevételeikkel és emlékeikkel hozzájárultak. Külön köszönöm a gimnázium közelmúltbeli igazgatójának, Batha Kálmánnak, hogy az életrajzi adatok felszínre hozásában segítségemre volt.

Kovács László (1953-ban a IV.B osztály tanulója)